

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมขั้นพื้นฐานของชุมชน และเป็นหน่วยกึ่งเกมในกลุ่มสังคม
ในหมู่บ้านหรือภายนอกหมู่บ้าน แต่ครัวเรือนเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในการทำการผลิต
และบริโภค สำหรับในชนบทของไทยนั้น ศูนย์กลางของครัวเรือนเป็นกลุ่มเครือญาติที่มีความสัมพันธ์กัน
อย่างใกล้ชิด โดยที่อาจจะมียุคก่อนที่ไม่ได้เป็นญาติรวมอยู่ด้วย แต่ในชนบทส่วนมากแล้ว ครัวเรือน
จะประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องของสัมพันธ์กันทางสายโลหิต การแต่งงานหรือการอุปการะเลี้ยงดู

ขนาดของครัวเรือนได้เป็นที่สนใจอย่างมากของนักสังคมวิทยา เนื่องจากจากเป็นหน่วย
สำคัญในการศึกษาสังคม สำหรับนักประชากรศาสตร์ก็ยิ่งจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นที่จะคำนวณจำนวน
ประชากรทั้งหมดจากขนาดครัวเรือน นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาถือว่าขนาดครัวเรือนเป็น
เครื่องแสดงเบื้องต้นของโครงสร้างของครัวเรือน เมื่อขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีขนาดใหญ่
กล่าวได้ว่ามีมูลฐานที่จะสันนิษฐานได้ว่าสังคมนั้นมีครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย และเมื่อมี
ครัวเรือนขนาดเล็ก สังคมนั้นก็จะถูกสันนิษฐานว่ามีครอบครัวแบบแรกเริ่ม ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้า
ครัวเรือน ภรรยาและบุตร

นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญอย่างมากในเรื่องขนาดของครัวเรือนนี้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงในขนาด
ครัวเรือนของไทยในเวลาที่ผ่านไปเป็นสิ่งที่น่าพิศมัยอย่างยิ่ง จากประชากรศาสตร์ทางบ้านประชากร-
ศาสตร์พบว่าการศึกษาที่ครัวเรือนมีขนาดใหญ่หรือเล็ก และการที่มีเด็กหรือผู้ใหญ่จำนวนมากอยู่ในครัวเรือน
หนึ่งจะมีผลโดยตรงต่อสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในแต่ละครัวเรือน ถ้าครัวเรือนใดมีจำนวนเด็ก
เป็นแต่เพียงผู้บริโภคนี่ไรผู้ผลิต แม้ว่าในขณะจะสามารถใช้แรงงานเด็กได้บ้าง แต่ก็เป็แรงงาน
ที่ทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้แก่ครัวเรือน เช่น ช่วยดูแลน้อง เลี้ยงสัตว์ เด็กเมื่อเกิดมาย่อม
จะต้องการสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่ต้องหาหาให้ อาจกล่าวได้ว่าขนาดของครัวเรือนที่เล็ก จะ
แสดงถึงภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำหรือลดลง เพราะจำนวนเด็กที่น้อยกว่าหรือมีภาวะการตายที่สูงกว่า

หรือทั้งสองอย่าง และขนาดครัวเรือนที่ใหญ่ขึ้น หมายถึงจำนวนเด็กที่มากกว่า เพราะภาวะเจริญ-
พันธุ์ที่สูง หรือภาวะการตายที่ต่ำหรือทั้งสองอย่าง การศึกษาในเรื่องของขนาดครัวเรือนนี้ยังมี
น้อยมาก ทำให้สนใจที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับขนาดของครัวเรือนในเขต
ชนบทของไทยเป็นส่วนรวมทั้งประเทศ ทั้งนี้เพื่อเสนอความรู้ทางคำนี้ให้แพร่หลาย เพื่อเป็นแนว
ทางในการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของขนาดครัวเรือนในอนาคตในระยะหนึ่ง และสามารถ
จะนำมาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของขนาดครัวเรือนที่เลือกขึ้นในเขตเมือง
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับขนาดของครัวเรือนนี้ มีผู้ทำการศึกษาไว้หลายภาค แต่ขอจะสรุปได้
จากการศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับเรื่องของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน และปัจจัยต่าง ๆ
อันมีผลทำให้ขนาดของครัวเรือนแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมนั้น พบว่าปัจจัยในลักษณะต่าง ๆ
ที่สำคัญได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านจิตวิทยา

ก่อนที่จะกล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ สิ่งสำคัญคือ เราควรมีความเข้าใจให้ลึกซึ้งใน
ความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครัวเรือน ดังนี้คือ

ครัวเรือน หมายถึงกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่กินและอยู่ร่วมกัน และจะรวมเอา
บุคคลที่มีความสัมพันธ์อยู่ในครัวเรือนเป็นญาติพี่น้องกัน และบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ เลย
ถ้าบุคคลเหล่านั้นได้มารวมกันอยู่ในหน่วยที่อยู่อาศัยเดียวกัน หรือเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน
ในทางใดมาอยู่ร่วมกันในที่อยู่อาศัยเดียวกัน^๑

^๑ U.S. Department of Commerce Household and Family Characteristic
Current Population Report, Series P - 20, No.200 March 1969. (Washington,
D.C. : U.S. Government Printing Office, 1970.) p. 5

ครัวเรือนในความหมายของสำมะโนประชากรปี ๒๕๐๓ หมายถึง ครัวเรือนที่ประกอบด้วยสมาชิกเพียงคนเดียวหรือหลายคนที่เข้าหากันอยู่ร่วมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกเดี่ยวหรือไม่ก็ตาม ครัวเรือนนี้อาจจะประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว หรือหลายครอบครัวก็ได้

ครัวเรือนในความหมายที่ใช้ในการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ นั้นถือว่าครัวเรือนคือ บุคคลตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปที่มีครอบครัวหรือที่อยู่อาศัย จะนับรวมบุคคลทุกคนที่กินอยู่ร่วมกันในบ้านนั้น ไม่ว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันในทางสายโลหิต การสมรส หรือการเลี้ยงดูอุปการะหรือไม่ก็ตาม

ในครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะมีบุคคลต่าง ๆ มารวมกัน แต่ละบุคคลจะมีความเกี่ยวข้องกับครัวเรือนที่แตกต่างกันออกไปดังนี้คือ

หัวหน้าครัวเรือน หมายถึงบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนยกย่องหรือพอใจให้เป็นหัวหน้า ในหนึ่งครัวเรือนจะมีหัวหน้าเพียงคนเดียว ดังนั้นจำนวนของหัวหน้าครัวเรือนจะเท่ากับจำนวนครัวเรือน ปกติสตรีที่สมรสแล้วจะไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ถ้าสามียังคงอยู่ในบ้านในเวลานั้น หัวหน้าครัวเรือนในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนมากจะเป็นชาย สตรีที่สมรสแล้วจะได้เป็นหัวหน้าครัวเรือนเมื่อเป็นหม้าย เพราะสามีตายหรือหย่าร้างเท่านั้น ส่วนคนโสดที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีจำนวนน้อยมาก

ภรรยา หมายถึงภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งย่อมจะเป็นสตรีที่สมรสแล้วในสังคมตะวันตก เช่นประเทศอินเดียเชื่อว่าภรรยาที่อายุน้อย (๑๕ - ๑๘ ปี) มีบิดามารดาอยู่ในครัวเรือนด้วย และที่อยู่ในกลุ่มสูงอายุ (๘๐ - ๘๕ ปี) มักมีบุตรหลานอยู่ในครัวเรือนด้วย และที่อยู่ในกลุ่มกลางคน (๓๕ - ๕๐ ปี) สตรีส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสเป็นภรรยาหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าจะเป็นโสด หรือหม้าย ในสังคมตะวันตก เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา สตรีที่เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุต่าง ๆ จะแยกอยู่ต่างหากจากญาติพี่น้องอื่น ๆ มีส่วนน้อยที่

อาศัยอยู่กับบุตร หลานในเมื่ออายุมากแล้ว^๒

บุตร หมายถึงบุตรชายหรือบุตรสาว และบุตรบุญธรรมของหัวหน้าครัวเรือน ไม่ว่า จะไร้อายุหรือสถานภาพสมรสเป็นอย่างไรก็ตาม รวมทั้งบุตรเขยและบุตรสะใภ้ด้วย ทบมากในสังคม ตะวันออก เมื่อบุตรที่อยู่ในครัวเรือนออกจากครัวเรือนไปทำงาน ไม่ให้เวลาต่อหรือไปทำการ สมรส ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงความเกี่ยวพันในครัวเรือนจากบุตรของหัวหน้าครัวเรือน เป็นหัวหน้า ครัวเรือนหรือภรรยา หรือญาติพี่น้องผู้อาศัย ซึ่งจะเริ่มประมาณอายุ ๑๘ ปีสำหรับผู้ชาย และ ประมาณ ๑๗ - ๑๘ ปีสำหรับผู้หญิง บุคคลที่ยังคงมีความเกี่ยวพันเป็นบุตรของหัวหน้าครัวเรือน อยู่ภายหลังจากอายุ ๓๐ ปี จะเป็นบุคคลที่ยังไม่ได้ทำการสมรส ทำงานและอยู่อาศัยภายใน บ้านของบิดามารดา และส่วนมากจะเป็นหญิงมากกว่าชาย กล่าวได้ว่าบุตรที่ยังไม่ได้สมรส และ ไร้อายุมาก บิดามารดาจะมีอายุประมาณ ๕๕ ปีขึ้นไป บุตรผู้นั้นจะแสดงความเกี่ยวพันในครัว เรือนเมื่อบิดามารดาเสียชีวิตลง และจะกลายเป็นหัวหน้าครัวเรือนโดยอัตโนมัติ

หลาน หมายถึงบุคคลที่อยู่ในครัวเรือน ซึ่งเป็นบุตรชาย บุตรสาว บุตรตติยภิกษาหรือ มารดา หรือบุตรบุญธรรมของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน เด็กเหล่านี้จะอยู่ในครัวเรือนของปู่ย่า หรือตายาย เด็กเหล่านี้อาจเป็นบุตรกำพร้าบิดามารดา หรือเป็นบุตรของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งมีชีวิตสมรสที่แตกแยก หรือเป็นหม้าย หรือโสด ๆ เหล่านี้อาจเป็นบุตรของบุตรชาย บุตรสาว ของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งยังคงอยู่กับครัวเรือนของบิดามารดา ส่วนมากจะเป็นเด็กที่มีอายุน้อย มาก (น้อยกว่า ๕ ปี) เพราะว่าผู้สมรสที่ยังอายุน้อยอาจจะอยู่กับบิดามารดาของเขาจนใน ขณะที่บุตรยังเล็กอยู่ และเมื่อเขาสามารถก่อร่างสร้างตัวเองในถิ่นเศรษฐกิจ และมีขนาดของ ครอบครัวยิ่งใหญ่ขึ้น ก็จะย้ายออกไปตั้งครัวเรือนของตนเอง

---

^๒ Donald J. Bogue, The Population of the United States, (New York : The Free Press of Glencoe, 1959) p. 257

บิกามารคาของหัวน้ำกริ้วเรื้อน หมายถึงบิกามารคาของหัวน้ำกริ้วเรื้อน และของ
ภรรยาด้วย บุคคลเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในกริ้วเรื้อนของบุตรหรือบุตรเขยของตน ในแต่ละช่วงอายุ
จะมีสตรีที่อยู่ในกริ้วเรื้อนในฐานะเป็นมารคาของหัวน้ำกริ้วเรื้อนหรือของภรรยามากกว่าชาย
และจะมีจำนวนมากในเมือง เพราะเนื่องมาจากสตรีโดยทั่วไปอายุยืนกว่าชาย และสตรีที่ถูสมรส
ตายลงมักจะย้ายจากชนบทมาอยู่ร่วมกับบุตรของตนเอง ซึ่งเดิมแยกมาอยู่ในเมือง^๓ ในประเทศ-
ญี่ปุ่นนั้น บิกาของหัวน้ำกริ้วเรื้อน จะออกจากงานทุกอย่างในกริ้วเรื้อนรวมถึงหม่อมอานาจในหน้าที่
ของหัวน้ำกริ้วเรื้อน เริ่มจากหลานตนแรกที่เกิดมา ตามธรรมเนียมแล้วอายุ ๖๐ เป็นอายุที่ต้อง
ปลดเกษียณเป็นทางการ แต่ภายในกริ้วเรื้อนบิกามารคาที่มีอายุมากแล้วอาจจะยังคงทำงานบาง
อย่างให้แกกริ้วเรื้อนอยู่ เช่นงานฝีมือ ปลูกผัก ซึ่งทำให้กรอบกริ้วเรื้อน และสบายใจ ส่วน
มารคาของหัวน้ำกริ้วเรื้อน^๔ เกิดจากเมื่อภรรยาของหัวน้ำกริ้วเรื้อนแก่การสมรส และเข้ามา
อยู่ในกริ้วเรื้อน และมีบุตรในเวลาต่อมา ภรรยาของหัวน้ำกริ้วเรื้อนก็จะกลายเป็นเมียของเด็กนั้น
ตำแหน่ง และหน้าที่ภายนอกกริ้วเรื้อนจะเป็นที่นับเป็นทำงานอยู่เฉพาะภายในกริ้วเรื้อน ส่วนมาก
แล้วจะเป็นการเลี้ยงดูหลาน ๆ และขณะใดเมื่อรับผิดชอบในงานเหล่านี้ ทำให้ยังคงมีความผูกพัน
รักใคร่อยู่ระหว่างสามี และบุตร รวมทั้งหลาน ๆ ของเขอกด้วย

^๓ Rose Hum Lee, The City, Urbanism and Urbanization in Major
World Region, (New York: J.B. Lippincott Company, 1955) p. 375

^๔ ในที่นี้รวมทั้งบิกาของภรรยาของหัวน้ำกริ้วเรื้อนซึ่งอยู่ในกริ้วเรื้อนเกี่ยวกับบุตรของตน

^๕ รวมทั้งมารคาของภรรยาของหัวน้ำกริ้วเรื้อนที่อยู่ในกริ้วเรื้อนนี้

ญาติคนอื่น ๆ หมายถึงบุคคลที่ไม่ใช่ญาติหรือเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือนโดยการสมรส เป็นกลุ่มคน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน เช่น พี่หรือน้องสะใภ้ หลาน ป้าหรือน้า ๆ ถ้าวางอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ครัวเรือนโดยปกติจะประกอบด้วยญาติพี่น้องมากกว่าจะเป็นแบบ มีหัวหน้าครัวเรือนภรรยาและเด็ก ๆ เช่น พี่น้อง ลูก ป้า น้า อา และลูกพี่ลูกน้องมาอยู่ กัยกับ สถานภาพ "ญาติอื่น ๆ" นี้จะมีพวกในพวกที่อยู่อาศัยที่อยู่นั้น เป็นบุคคลในวัยหนุ่มสาว ย้ายถิ่นที่อยู่ เพื่อหางานทำในถิ่นนั้น เป็นคนเร่ร่อนอาชีพ และเพื่อซุกกักสิ่งของค้ำมือใหม่ ๆ นั้น ปรากฏว่าเขามักจะเดินทางไปยังบ้านของญาติพี่น้องของเขาเป็นครั้งแรกก่อนว่าเขาจะช่วยตัวเองได้

ผู้อาศัย หมายถึงบุคคลทุกคนซึ่งอาศัยอยู่ในครัวเรือน แต่เป็นผู้ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์ ฉันทญาติกับหัวหน้าครัวเรือนเลย ยกเว้นกรณีมีไรหรือที่ดินรวมทั้งครอบครัวของเขา ส่วนมาก ผู้อาศัยมักมีอายุในวัยหนุ่มสาว และวัยรุ่น และเป็นพวกผู้ย้ายถิ่นเพื่อการเสาะหา หรือหางานทำ คนชราต้องอยู่คนเดียว เนื่องจากครอบครัวแยกออกไป จึงอยู่ร่วมกับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ

แรงงานหรือคนรับใช้

คนรับใช้คือ คนที่เราจ้างมาไว้ที่ทำงานบ้าน
 แรงงานคือ คนที่เราจ้างมาเพื่อช่วยงานด้านก่อกำชาย
 หรือทำนา

แรงงานหรือคนรับใช้ รวมคนงานบุคคลของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับนายจ้าง เป็นประจำรวมทั้งครอบครัว และญาติของเขาที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อขนาดของครัวเรือนในเขตชนบทของประเทศไทยใน
วิทยานิพนธ์นี้ จะศึกษาเฉพาะข้อบุคคลเกี่ยวกับขนาดของครัวเรือน และมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้อง
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยต่อเนื่องระยะยาวา เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ
และประชากรของประเทศไทยในเขตชนบท ได้แก่ ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เป็นผู้ดำเนินการ วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการวิจัยนี้คือ

ประการแรก เพื่อศึกษาเกี่ยวกับขนาดของครัวเรือนในเขตชนบทของประเทศไทย
ปัจจัยที่มีผลต่อขนาดของครัวเรือนที่แตกต่างกัน และศึกษาถึงโครงสร้างทางด้านอายุของประชากร
ในครัวเรือนที่อยู่ในเขตชนบท เพื่อให้เข้าใจถึงภาระที่หัวหน้าครัวเรือนจะต้องได้รับ

ประการที่สอง เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างขนาดครัวเรือน
ในเขตชนบท และเขตเมือง รวมถึงการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาค่าที่เกิดขึ้นในเขตชนบทของไทย

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

จากการศึกษาผลการวิจัย และเขตต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับขนาดของครัวเรือนในประเทศ
ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีผลต่อขนาดของครัวเรือน ซึ่งแต่ละปัจจัยก็มีความสำคัญ
มากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ขึ้นอยู่กับสภาพทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร
ของสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้จึงทำให้มีความสนใจใฝ่ใจใฝ่ใจว่า ในประเทศไทยนี้ ขนาดของครัวเรือน
ในเขตชนบทแตกต่างกัน เนื่องจากมีปัจจัยอะไรบ้าง และมีความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของครัวเรือน
ไทยกับปัจจัยต่าง ๆ อย่างไร หรือไม่ เพื่อที่ว่าปัจจัยอะไรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนด
ขนาดครัวเรือนเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยจะศึกษาในปัจจัย
ต่าง ๆ ดังนี้ :-

- ก. บัณฑิตสถานประชากร
- ข. บัณฑิตสถานเกษตรธุรกิจ
- ค. บัณฑิตสถานสังคม
- ง. บัณฑิตสถานจิตวิทยาและอื่น ๆ

สมมติฐานที่สำคัญในวิทยานิพนธ์นี้คือ "บัณฑิตสถานเกษตรธุรกิจ น่าจะมีความสำคัญในการกำหนดขนาดของครัวเรือนไทยในอนาคต" สมมติฐานย่อยที่น่าสนใจมีดังนี้

- ๑. ครัวเรือนที่มีฐานะทางเกษตรธุรกิจอยู่ในเกณฑ์ดี น่าจะมีขนาดที่ใหญ่กว่าครัวเรือนที่มีฐานะยากจน
- ๒. ครัวเรือนที่สมาชิกประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม น่าจะมีขนาดที่ใหญ่กว่าครัวเรือนที่สมาชิกประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรม
- ๓. ครัวเรือนที่มีที่ดินที่ใช้ในการเกษตรจำนวนมากน่าจะมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่มีที่ดินจำนวนน้อย
- ๔. ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านขนาดใหญ่ น่าจะมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านขนาดเล็ก
- ๕. ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในวัยสูงอายุ น่าจะมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย
- ๖. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือน น่าจะไม่มีต่อขนาดของครัวเรือน
- ๗. ครัวเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้เขตเมือง น่าจะมีขนาดของครัวเรือนใหญ่กว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่ไกลจากเขตเมือง

๔. กร้วเรือนที่หัวหน้ากร้วเรือนไปการศึกษาในระดับสูง น่าจะมีขนาดใหญ่กว่ากร้วเรือนที่หัวหน้ากร้วเรือนไปการศึกษาในระดับต่ำ

๕. กร้วเรือนที่หัวหน้ากร้วเรือนไปการศึกษาติดต่อกับโลกภายนอกเป็นเยี่ยงที่ น่าจะมีขนาดที่เล็กกว่า

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในเรื่องขนาดของกร้วเรือนนี้ สามารถจะทำได้หลายวิธีการ แล้วแต่ผู้ที่จะสนใจใคร่ศึกษาในเรื่องใด สำหรับการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อขนาดของกร้วเรือนไทยในชนบทนี้จะศึกษาเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขนาดของกร้วเรือน และปัจจัยต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้อง โดยเลือกใช้ข้อมูลจากการวิจัยในส่วนที่เป็นเขตชนบทของโครงการวิจัยตามเป็นระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของสถาบันประชากรศาสตร์ ทุลาตงกรณ มหาวิทยาลัย

จากกร้วเรือนตัวอย่างทั่วประเทศจำนวน ๑,๘๒๖ กร้วเรือน จะนำมาศึกษา และวิเคราะห์โดยแยกออกดังนี้คือ

ก. ปัจจัยทางด้านประชากร ได้แก่ อายุของหัวหน้ากร้วเรือน ทิวะถิ่นการเจริญพันธุ์ของกร้วเรือน จำนวนบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้ากร้วเรือนที่อาศัยอยู่ในกร้วเรือน

ข. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ภาษีของหัวหน้ากร้วเรือน ฐานะทางเศรษฐกิจของกร้วเรือน ขนาดและลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัย เนื้อที่ของที่ดินที่ใช้ในการเกษตรกรรม จำนวนเนื้อที่ที่กร้วเรือนเป็นเจ้าของ และชนิดของการเกษตรกรรมที่กร้วเรือนทำอยู่

ค. ปัจจัยทางด้านสังคม การศึกษาของหัวหน้ากร้วเรือน การติดต่อกับโลกภายนอก คือ ความบ่อยครั้งในการติดต่อกับตัวตลาดจังหวัด

จ. ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน การปฏิบัติ
ของสตรีในครัวเรือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่จะได้จากการศึกษาในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อขนาดของครัวเรือนนี้ จะให้ความรู้เกี่ยวกับ
ขนาดของครัวเรือนไทยในชนบท และมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความแตกต่างของขนาดของครัวเรือน
ไทย ทำให้ได้รู้ถึงจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในเขตชนบทว่ามีมากหรือน้อย เพราะเหตุใด
อะไร เป็นปัญหาสำคัญ รวมถึงการจะนำไปใช้เพื่อประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับ
ชาวชนบทของไทย (จำนวนสมาชิกที่เป็นหลักนั้น เท่ากับเป็นการเพิ่มภาระให้แก่หัวหน้าครัวเรือน)
ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชนบท เป็นผลว่าการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายแรงงานที่ต่ำระดับ (under
employment) การทำงานในแก่ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน (unpaid family
worker) ปัญหาการอพยพแรงงานเข้าสู่เขตเมืองใหญ่ อันก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีก
มากมาย รวมถึงจะนำไปสู่การศึกษาเพื่อปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของประชากรไทยในเขตชนบท
นอกจากนี้ยังอาจไขข้อสงสัย มุขฐานไม่ไปทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงขนาดของครัวเรือนไทยใน
อนาคต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาประเทศต่อไป.

คำจำกัดความของคำที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

กริ้วเรือน

หมายถึง บุคคลคนเดียวหรือหลายคนที่มีบางภาคีอยู่ร่วมกันใน
ฐานะที่เป็นญาติเกี่ยวดองหรือไม่ก็ตาม กริ้วเรือนนี้อาจจะ
ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว หรือหลายครอบครัวก็ได้

ขนาดของกริ้วเรือน

หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีความสัมพันธ์กับหัวหน้า
กริ้วเรือน และอาศัยกันอยู่ร่วมกันในกริ้วเรือนเดียวกัน

ขนาดโดยเฉลี่ยของกริ้วเรือน

หมายถึง จำนวนสมาชิกในกริ้วเรือนหนึ่งกริ้วเรือนซึ่งได้
คำนวณจากจำนวนสมาชิกในกริ้วเรือนตัวอย่างทั้งหมดหาร
ด้วยจำนวนกริ้วเรือนตัวอย่าง

บ้าน

หมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกทุกคนใน
กริ้วเรือน

ขนาดของบ้าน

หมายถึง ภาวภาพใหญ่ หรือเล็กของบ้านอันเป็นที่อยู่อาศัยของ
กริ้วเรือนโดยใช้สายตาของพนักงานสำรวจประมาณเอาว่า
เป็นบ้านขนาดเล็ก ปานกลาง หรือใหญ่

คู่สมรส

หมายถึง ชายและหญิงที่อยู่กันฉันสามีภรรยา โดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน
และทั้งคู่จะอยู่ที่เดียวกันในเวลานั้น
แม้ว่าจะมีเพียงคนใดคนหนึ่งอยู่ที่บ้านก็ตาม

อาชีพ

- ๑) หมายถึง งานที่บุคคลทำอยู่ เช่น นักหนังสือพิมพ์
ครูประถมศึกษา ทำนาข้าว ทำสวนผลไม้
- ๒) ในการศึกษาครั้งนี้ได้แยกอาชีพของหัวน้ำกรวดเรือน
เป็น ๒ หมวดใหญ่ ๆ คือ อาชีพเกษตรกรรม และไม่ใช่
เกษตรกรรม

การติดต่อกับโลกภายนอก

หมายถึง ระบับความทันสมัยของหัวน้ำกรวดเรือน โดยวัด
จากการติดต่อกับเขตที่เจริญแล้ว หรือการรับฟังข่าวสารจาก
เขตเมือง ตัวอย่างเช่น การเข้าไปในเขตหัวเมือง ความ
ใกล้ - ไกลของที่อยู่อาศัย การรับฟังวิทยุ การดูภาพ-
ยนตร์ เป็นต้น

ข้อจำกัดของข้อมูล

๑. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างได้จากครัวเรือนทั้งหมดทั่วประเทศ ตัวอย่างมีจำนวนจำกัด และในบางครั้งไม่อาจแสดงรายละเอียดได้มากนัก เกี่ยวกับลักษณะของครัวเรือนในเขตสมทบทั่วประเทศ
๒. ความเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ทำให้การศึกษารั้งนี้ไม่สามารถแสดงรายละเอียดของจำนวนสมาชิกที่อยู่ในครัวเรือน หรือขนาดของครัวเรือนโดยแท้จริงได้ จึงแสดงได้แต่เพียงจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อหนึ่งครัวเรือนเท่านั้น
๓. จากการศึกษาเห็นว่าตัวแปร หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้องกับขนาดของครัวเรือน ทำให้จำนวนรวมของครัวเรือนแตกต่างกันไปในแต่ละตาราง
๔. ถ้าตามบางข้อในแบบสำรวจที่ ไม่สามารถจะได้อำตอบโดยตรง ซึ่งจะนำมาศึกษาเกี่ยวข้องกับขนาดของครัวเรือน ทำให้การศึกษารั้งนี้ ทำได้ในวงจำกัด และน่าจะมีปัจจัยบางปัจจัยที่นำมาศึกษาเพิ่มได้อีก ถ้าหากมีคำตอบที่ละเอียดพอ